

Kitap İncelemesi

İslâm ve İnsan - Mevlâna ve Tasavvuf Islam and Human - Mevlana and Sufism

Mücahit Yavuz¹

Makale Bilgisi

¹ Temel İslam Bilimleri, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun Türkiye
ORCID:0009-0009-5457-5700
E-Mail: mucahityavuz@yahoo.com

Sorumlu Yazar:
Mücahit Yavuz

Aralık 2025

Cilt:5

Sayı:2

DOI:

10.5281/zenodo.18099998

Citation:

Yavuz, M. (2025). İslâm ve insan - Mevlâna ve tasavvuf.GAB Akademi, 5(2), 236-239.

Öz

İslam dünyasının karşı karşıya olduğu manevi ve ahlaki sorunların çözümünde tasavvufun kilit bir rol üstlenmesi gerektiği fikri eserde merkezî bir yer tutmaktadır. Kur'an'ın felsefi boyutunun Mevlâna'nın Mesnevi'sinde somutlaştığı ve bu eserin bilimsel çalışmalarla daha çok ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Yunus Emre ve Mevlâna'nın doğru anlaşılmasının, İslam toplumlarının ruhsal ve ahlaki dirilişi için hayati olduğu ifade edilmektedir. Krizin kaynağı olarak bizzat din değil, din adamlarının yozlaşmış anlayışları gösterilir. Biçimsel ibadetlerin öne çıkarıldığı ancak dinin özü olan ahlâkî ihmal edildiği eleştirilmektedir. Bu çerçevede eser, "İslam ve İnsan" başlığı altında Müslümanlık, din terbiyesi, İslam ahlakı ve dinde reform gibi temaları; "Mevlâna ve Tasavvuf" başlığı altında ise din psikolojisi, mistisizm, iman ve ibadet, âlem ve insan ilişkisi ile tasavvufun merhaleleri gibi konuları kapsamlı biçimde ele almaktadır. Tasavvufun, insanın nefsini aşarak Allah'a ulaşmasını sağlayan bir manevi yolculuk olduğu fikri, üç temel safhada analiz edilmektedir. Eser, farklı dönemlerde kaleme alınmış makalelerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş, iki kitaptan müteşekkil bütüncül bir yapıya sahiptir.

Anahtar Kelimeler: İslam, Tasavvuf, İnsan, Mavlana, İslami, Sufi, Sufizm, Din

Abstract

The belief that sufism holds a central role in resolving the spiritual and moral crises of the Islamic world constitutes the thematic core of this work. The philosophical dimension of the Qur'an is interpreted as being embodied in Rumi's Masnavi, which is argued to merit deeper academic inquiry. The accurate understanding of Yunus Emre and Rumi is presented as essential for the ethical and spiritual renewal of Muslim societies. The crisis is not attributed to religion itself, but rather to the degenerative approaches of certain religious authorities. The prioritization of ritualism at the expense of the ethical core of Islam is critically examined. Accordingly, the book addresses themes such as Islamic identity, moral education, religious reform, and Islamic ethics under the section Islam; while topics including religious psychology, mysticism, faith and worship, cosmology, and the stages of Sufism are discussed under the section Rumi and sufism. The Sufi path is portrayed as a spiritual journey through which the human self transcends ego and draws nearer to the divine, structured in three analytical stages. Comprising two merged volumes, the work brings together essays written at different periods into a coherent and comprehensive framework.

Keywords: Islam, Sufism, Human, Mevlana, Islamic, Religion, Sufi.

1. Giriş

İslâm'ın manevi boyutunu merkeze alan yaklaşımlar arasında, özellikle modern dönemde yaşanan ruhsal buhranlara ve ahlaki çözümlere yönelik güçlü analizler sunan metinler özel bir yere sahiptir. Bu çerçevede İslâm ve İnsan: Mevlâna ve Tasavvuf adlı eser, yazarı Nurettin Topçu'nun felsefi derinliği ve dini birikimiyle harmanladığı özgün düşüncelerini yansıtmaktadır. Eserde, çağdaş İslâm toplumlarının karşı karşıya kaldığı manevi krizler, ahlaki dejenerasyon ve İslâm'ın asli değerlerinden uzaklaşma gibi sorunlar kapsamlı bir biçimde ele alınmaktadır. Şekilci ve yüzeysel bir din anlayışının, ahlâkî ve ruhsal derinliğin yerini alması; bireylerde manevi boşluklar, toplumlarda ise değer erozyonu doğurmuştur. Bu yönüyle eser, sadece bir eleştiri değil, aynı zamanda ahlaki diriliş için bir çağrı niteliğindedir.

Cumhuriyet dönemi düşünce dünyasında ender rastlanan mütefekkirlerden biri olan Nurettin Topçu'nun vefatının ardından, Dergâh Yayınları tarafından yayımlanan önemli eserlerden biri de İslâm ve İnsan – Mevlâna ve Tasavvuf başlıklı çalışmadır. Ezel Erverdi ve İsmail Kara tarafından yayına hazırlanan bu eser, Topçu'nun çeşitli dönemlerde kaleme aldığı ancak daha önce kitaplaştırılmamış bazı yazılarını da bünyesinde barındırır. İçerik bakımından benzer temaları işleyen iki ayrı kitabın bir araya getirilmesiyle oluşan bu eser, Topçu'nun tasavvufi düşünce evrenine bütüncül bir bakış sunar.

Kitap, temel olarak iki ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde “İslâm ve İnsan” başlığı altında insan kavramı, Müslümanlık anlayışı, din terbiyesi, İslâm ahlâkî ve dinde reform gibi meseleler tartışılmaktadır. İkinci bölüm ise “Mevlâna ve Tasavvuf” başlığı altında; din psikolojisi, mistisizm, iman-ibadet ilişkisi, âlem ve insan ilişkisi ile tasavvufun katmanlı yapısını ifade eden merhaleler gibi konulara odaklanmaktadır.

Eserin genel mesajı, Mevlâna Celaleddin Rûmî gibi büyük tasavvuf önderlerinin öğretilerinden ilham alarak hem bireysel hem de toplumsal düzeyde derin bir manevi dirilişin gerekliliğidir. Topçu, Mevlâna'nın tasavvuf anlayışını, İslâm ahlâkının özünü yeniden irtibat kurma çabası olarak sunar. Ona göre Mevlâna'nın öğretileri, modern İslâm dünyasının içinde bulunduğu krizlere yalnızca bir teolojik alternatif değil, aynı zamanda ahlâkî bir çıkış yolu da sunmaktadır.

Nurettin Topçu, tasavvufu, insanın nefsini terbiye ederek Allah'a yaklaşmasını sağlayan bir ahlâk ve manevi tekâmül yolu olarak tanımlar. Ona göre tasavvuf, bireyin içsel dünyası ile dış dünyası arasında bir köprü vazifesi gören; ruhsal olgunluk ve ahlâkî kemâli hedefleyen bir yaşam biçimidir. Bu yolculuğun temel aşaması, nefsin kırılması ve bireyin “ben” algısından sıyrılarak, Allah'a mutlak teslimiyetle yönelmesidir. Topçu, tasavvufun kuru ve biçimsel ritüellerle sınırlı bir inanç sistemi olmadığını, aksine insanın varoluşsal sorgulamasını besleyen, ruhu olgunlaştıran, hakikate erişim sağlayan derin bir manevi yaşam tarzı olduğunu vurgular. Bu bakış açısı, onun tasavvufa hem bireysel hem de toplumsal anlamda yüklediği işlevin boyutunu göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Mevlâna Celaleddin Rûmî, Topçu'nun tasavvufi düşüncesinde özel bir yere sahiptir. Onun eserlerinde ve düşünce dünyasında Mevlâna, tasavvufun ideal bir temsilcisi olarak görülür. Sevgi, hoşgörü ve ilahi aşk temelli düşünceleriyle Mevlâna, insan ruhunu arındıran ve yücelten bir öğretinin taşıyıcısı olarak takdim edilir. Topçu, Mevlâna'nın insana bakışındaki kuşatıcılığı, ruhsal derinliği ve varlığa yönelttiği ilahi sevgi perspektifini, İslâm'ın manevi kurtuluşu için örnek alınması gereken bir model olarak sunar. Mevlâna'nın öğretilerinde, insanın ruhsal yükselişinin merkezinde “ilahi aşk” yer alır. Bu aşk, insanı kendi benliğinden, dünyevî tutkularından ve kibirden uzaklaştırarak Allah'a yöneltir. Bu bağlamda, sevgi ve teslimiyetle örülmüş bir yaşam anlayışı, yalnızca bireyin Allah ile ilişkisinde değil, toplumsal ilişkilerde de barışı, huzuru ve adaleti temin edecek bir zemindir. Topçu, Mevlâna'nın bu yaklaşımını, çağımızın ahlâkî bunalımına karşı önemli bir çözüm anahtarı olarak değerlendirir.

Mevlâna'nın bilgece çağrısı olan “Ne olursan ol yine gel” sözü, tasavvufi öğretilerin kapsayıcı, affedici ve bütünlleştirici yönünün veciz bir ifadesidir. Bu anlayış; inanç, kimlik, yaşantı farkı gözetmeden insanı insan olduğu için kabul eder ve böylece ötekileştirmeye karşı güçlü bir manevî duruş sergiler. Topçu'ya göre bu tasavvufi yaklaşım, çağdaş dünyanın en temel krizlerinden biri olan bireyciliğe, yalnızlaşmaya ve ahlâkî çözülmeye karşı insani ve derinlikli bir çare sunar. Mevlâna'nın düşünce yapısındaki evrensellik, farklılıkları bir çatışma alanı olmaktan çıkarıp, birlik ve beraberlik fikrinin birleştirici zeminine dönüştürür.

Nurettin Topçu, modern İslâm dünyasında yaşanan sorunların temel nedeninin ahlâkî değerlerin zayıflaması olduğunu ifade eder. Ona göre İslâm toplumları, özünde taşıdığı ahlâkî prensipleri yitirmiş; bunun yerine şekilci, yüzeysel ve ritüellere indirgenmiş bir din anlayışına yönelmiştir. Bu durum, bireylerin iç dünyasında manevi bir boşluğa, toplumda ise ahlaki çöküşe sebebiyet vermiştir. Topçu, İslâm'ın asli mesajının ahlâk olduğunu, Kur'an'ın da en çok bu konu üzerinde durduğunu ifade ederek, dinin ibadet yönünden ziyade ahlâk temeli üzerinden anlaşılması gerektiğini savunur. İslâm'ın asıl gayesinin bireyleri ahlaki kemâle erdirmek, toplumları ise adalet ve merhamet temelinde yeniden inşa etmek olduğunu altını çizer.

Nurettin Topçu, İslâm'da ahlâkın sadece bireysel bir mesele değil, aynı zamanda toplumu inşa eden temel bir unsur olduğunu vurgular. Ahlâk, bireyin iç dünyasında ruhsal bir istikamet oluştururken, toplumun da adalet ve

merhamet temelli bir yapıya kavuşmasını sağlar. Topçu'ya göre ahlaki değerlerin ihmal edilmesi, İslam dünyasında yalnızca bireysel yozlaşmaya değil, aynı zamanda toplumsal çözülmeye neden olmuştur. Bu ahlaki çöküş, bireyin manevi boşluk yaşamasına; toplumun ise erdem, vicdan ve sorumluluk gibi yüksek değerlere yabancılaşmasına sebebiyet vermektedir. Ona göre, İslam ahlâkının yeniden ihyası hem bireysel kurtuluş hem de toplumsal diriliş için elzemdir.

Topçu, İslam âleminin içinde bulunduğu durumu teşhis ederken oldukça çarpıcı bir benzetmeye başvurur: O, İslam dünyasını türlü sefalet ve ihtiraslar tarafından parçalanmış hasta bir vücuda benzetir. Bu hasta bedenın uzuvları gibi, Müslüman bireyler ve toplumlar da birbirinden kopmuş, ruhlar parçalanmış ve hatta birbirine saldırır hâle gelmiştir. Bu karanlık tabloya yol açan nedenler arasında siyasi, ekonomik, bilimsel ve fıkri sebepler gösterilebilir. Ancak Topçu'ya göre asıl sorun, İslam'ın özü ve Kur'an'ın temel mesajı olan ahlâkın terk edilmesidir. Bu durum, biçimsel dindarlığın arttığı ancak ahlâkî sorumluluğun zayıfladığı bir çelişkiyi beraberinde getirmiştir. Ona göre şekli ibadetlerin artması, bireyin ahlâken geliştiği anlamına gelmez; asıl ölçüt, ahlâkî tavır ve adaletli yaşamdır.

Topçu'nun düşüncesinde İslam dininin temelini doğrudan ahlâk oluşturur. Kur'an-ı Kerim'de en fazla üzerinde durulan ve sürekli vurgulanan husus ahlâkî ilkelerdir. Bu nedenle, dinin özüne yönelmek isteyenlerin ilk duraklarının ahlâkî temeller olması gerektiğini savunur. Eserde bu konuya özel bir vurgu yapılmakta ve İslam ahlâkının bireyi "mutlu bir ebediyet yolcusu"na dönüştürecek kudrete sahip olduğu belirtilmektedir. Bu yolculukta bireyin rehberi, mutlak varlığa yani Allah'a duyulan aşk olacaktır. Allah sevgisiyle yoğrulmuş bu aşk, tüm varlığa yönelen bir sevgi hâline gelir. Topçu'ya göre bu sevgi, yalnızca bireyin iç dünyasını değil, bütün kâinatı etkileyen bir hakikat halidir. Bu evrensel sevgi, bireyde hürmet duygusunu doğurur. Hürmet, insanın kendine, başkasına ve varlığa karşı taşıdığı içten saygı hâlidir ve ahlâkî yapının ilk ve en temel mayasını oluşturur. Bu açıdan bakıldığında Topçu, ahlâkî sadece davranışsal değil, ontolojik bir düzlemde temellendirir.

Eserde insan, ahlâk ve tasavvuf kavramları birbirini tamamlayan anahtar kavramlar olarak karşımıza çıkar. Ahlâkın teorik temelleri ortaya konduktan sonra Mevlâna'nın hayatı ve düşünce sistemi üzerine açıklamalara geçilir. Bu çerçevede tasavvufun mahiyeti, tarihsel gelişimi ve kavramsal çerçevesi irdelenir. Topçu, Mevlâna'nın dünya görüşünü aktarmak için özellikle vahdet-i vücûd kavramına dikkat çeker. Mevlâna'ya göre dünya, sonsuzluk ve ebediyet içinde varlığını sürdüren mutlak hakikatin, yani Allah'ın, bir tecelli alanıdır. Varlık, O'nun aynasıdır; her şey O'ndan gelir ve O'na döner. Bu anlayış, tasavvufun temelindeki birliğe ulaşma düşüncesinin özüdür. Ancak bu noktada, klasik vahdet-i vücûd kavramının İbnü'l-Arabî merkezli metafizik sisteminden farklı olarak, Mevlâna'da daha çok poetik ve sezgisel bir derinlik içerdiği dikkate alınmalıdır. Topçu'nun bu kavrama dair yorumu da bu incelik üzerinden değerlendirilmelidir.

Mevlâna'nın dünya görüşünün merkezinde, insan anlayışı bulunmaktadır. Onun ahlâk felsefesi, insan telakkisiyle doğrudan ilişkilidir. Diğer tüm varlıklardan farklı olarak insan, akıl ile donatılmış olması sayesinde yaratılmışlar arasında imtiyazlı bir konuma sahiptir. Mevlâna'ya göre, akıl insanı varlığın anlamına ve aşkın olanın sınırlarına kadar ulaştırabilir; ancak hakikatin tamamına erişmede yetersiz kalır. Akıl, temeli tanır fakat onun ötesine geçemez. Bu noktada devreye giren aşk, aklın teslim ettiği noktadan itibaren bireyi ilahi olana taşır. Akıl bir başlangıç, aşk ise tamamlayıcıdır. Bu süreçte aşk, insanı Allah'a ulaştırır; insanın Allah'a doğru yönelişi ve nihayetinde O'nda fena bulması, Topçu'nun tabiriyle varlık sürecinin kemâliyle son bulduğu noktadır. Varlığın özünü oluşturan ulûhiyet, kendi hakikatini tanır ve hikmetini yaşar. Çünkü insan, yaratılışın hikmetiyle özdeşleşen, kâinatın varlık sebebi olan bir cevherdir.

Topçu'nun dikkat çektiği önemli hususlardan biri, tasavvuf ile şeriâtın din anlayışı içinde birbirine paralel ve bağımsız iki yol olmadıklarıdır. Ona göre tasavvuf, dinin özü, ruhu ve iç derinliğidir; şeriât ise bu özü muhafaza eden dış kabuktur. Bu metafor, tasavvufun dinî yapı içindeki aslı konumunu anlamak açısından önemlidir. Tasavvuf, şekilden ziyade manaya, kabuktan ziyade çekirdeğe yöneliktir. Dolayısıyla, şeriâtın kurallarının tasavvufi derinlikten kopuk bir şekilde uygulanması, dini anlamda bir eksiklik meydana getirecektir.

Eserde, tasavvufun tarihsel başlangıcının sufilik ile başladığı belirtilmekte ve burada Hasan-ı Basrî ismi ön plana çıkarılmaktadır. Sufiliğin gayesi, ahlâkî bir arınmadır. İlk dönem sufileri, ibadet ve zühd merkezli bir yaşantıyla nefis terbiyesine yönelmişlerdir. Ancak zamanla dini pratiklerin artmasıyla birlikte, bu ahlâkî arınma süreci metafizik bir boyut kazanmış ve sufiliği ilahi birleşmeye yönelten bir seyri sülûk hâline getirmiştir. Başlangıçta sadece ahlaki temizlik olarak değerlendirilen bu manevî yolculuk, zaman içinde Allah ile fena bulmayı esas alan bir bütünlük kazanmıştır. Bu evrim, insanın kendi varlığının kemâline ulaşabilmesi için, sadece ahlaki değil, aynı zamanda ontolojik olarak da tabiatın ötesine geçmesi gerektiğini kabul ettirmiştir.

Topçu'nun anlatımıyla mutasavvıf, Allah'ın lütfuyla varlıklar arasında dolaşan ve varlıkları aşarak, benliğinden öteye geçme çabası içinde olan kimsedir. Tıpkı Allah'ın hayatın nimetlerini insanlara bağışlaması gibi, mutasavvıf da bu nimetleri başkalarıyla paylaşma kudretini kendinde bulur. Bu anlayış, mutasavvıfı bir tür manevî atlet olarak konumlandırır. Riyâzet yolu —yani nefsi zorluklara alıştırma ve dünyevi isteklerden arındırma yöntemi— de bu

bağlamda bir ruhsal disiplin, hatta bir tür manevî atletizm olarak değerlendirilir. Birey bu süreçte, nefesine karşı mücadelesini derinleştirerek, irade ve sabırla ilahi hakikate yaklaşmayı hedefler.

Topçu, tasavvufun yalnızca bireysel bir içsel deneyim alanı olmadığını; aynı zamanda toplumsal hayata da doğrudan etkisi olan bir değer sistemi olduğunu savunur. Ona göre tasavvuf, bireyin kendi iç dünyasıyla barışmasını, nefsin esaretinden kurtulmasını ve manevî bütünlüğe ulaşmasını sağlarken; aynı zamanda toplumda sevgi, hoşgörü ve dayanışma gibi değerlerin kökleşmesini de temin eder. Tasavvufun birey üzerindeki dönüştürücü gücü, erdemli bir insan inşa ederken; bu bireylerin oluşturduğu toplum ise adaletli, barışçıl ve huzurlu bir yapıya kavuşur. Dolayısıyla Topçu, tasavvufun yalnızca bireysel kurtuluş için değil, aynı zamanda toplumsal barış ve huzur için de vazgeçilmez bir kaynak olduğunu dile getirir.

Tasavvuf, Nurettin Topçu'nun düşüncesinde, insanın kendi varlığını aşarak Allah'a yaklaşmasını, yani ilahi hakikate doğru bir seyr-ü sülûk gerçekleştirmesini sağlayan manevî bir yolculuktur. Topçu, bu yolculuğu üç temel safhada ele alır. Birinci safha, hazırlık aşamasıdır. Bu dönem, tasavvufun riyâzet (nefsin arzularından arınma) ve feragat (dünya nimetlerinden vazgeçme) devresini ifade eder. Bu aşamada salık, yani Allah yolcusu, dünyevî bağlılıklarını bir bir terk ederek, inkâr ve teslimiyet sürecinden geçer. Her terk ediş, Allah'a bir adım daha yaklaşmak anlamına gelir. Ardından gelen evlad ve irşad merhaleleri ise, gönül ve aklın ilahi nurla aydınlanması anlamına gelir. Evlad, gönlün ilahi aşkla yoğrulmasıdır; irşad ise aklın hikmetle olgunlaşmasıdır. Bu süreçte tüm varlık, dervişin bağrında parlayan aşk güneşinde eriyen bir kar tanesi gibi tasvir edilir. Bu benzetmeyle, aşkın mutlak gerçeğe götüren dönüştürücü gücü vurgulanır. Tasavvuf burada sadece bir bilgi yolu değil, yaşanmış bir hal ve ilahi bir haz olarak tanımlanır. Felsefe ve akıl yürütmeye dayalı diğer ilimlerin, hakikatin yalnızca posası olduğu düşüncesiyle, tasavvuf onlara kıyasla daha üstün bir mahiyet arz eder.

Bu yolculukta dervişin ruhsal dönüşüm geçirmesi kaçınılmazdır. Duygulardan arınma süreciyle birlikte, ruh yapısında bir mahiyet değişimi meydana gelir. Derviş, dünyevî olaylara karşı duyarsızlaşır; sevince sevinmeyen, acıya yanmayan bir hâle gelir. Bu durum, dervişin nefsanî duygulardan sıyrılarak hakikate yönelmesinin göstergesidir.

İkinci safha, vecd ve istiğrak hâlidir. Bu evrede, salikin kalbi artık dünya heveslerinden ve varlık vehimlerinden arınmış; ilahi hakikatin tecellisine açılmıştır. Vecd, ruhsal bir baş dönmesiyle başlayan ve saliki mutlak âleme taşıyan bir hâl iken; istiğrak bu vecd hâlinin en yoğun, kendinden geçme hâline dönüşmesidir. Bu aşamada artık ne benlik ne varlık kalır. Derviş sadece ilahi hazla temas eder. Bu temasın şiddeti, "Ene'l-Hak" (Ben Hakk'ım) sözünde ifadesini bulur. Ancak Topçu, bu vecd ve istiğrak hâllerinin nihai amaç olmadığını özellikle belirtir. Bu hâller, yalnızca gayeye, yani huzura ulaştıran geçitlerdir.

Tasavvuf yolculuğunun üçüncü ve son merhalesi, huzur hâlidir. Derviş, vecd ve istiğrakın ardından içsel bir sükûna, ilahi bir doyuma ulaşır. Bu huzur, artık gözle görmeye gerek kalmadan hakikati sezme; bedensel ihtiyaçlardan arınmış bir yaşama biçimidir. Huzur, Allah'ın huzurudur; o hâl, anlatılamaz, yalnızca yaşanır. Burada birey, dış dünyadan tamamen sıyrılmış, içsel keşiflere açık bir ruh durumuna erişmiştir. Bu hâl, Allah ile "muhabbet" ve "sohbet" hâlidir. Topçu, bu aşamada insanın bilmediği nice lütuf, âlem ve muradın dervişe açıldığını ifade eder.

Eserin son bölümlerinde din psikolojisi konusuna da temas edilir. Din psikolojisi, bireyin dini yaşantısında ruh yapısını harekete geçiren tüm düşünce, duygu ve davranış biçimlerini konu edinir. İman, ibadet ve vecd gibi deneyimlerin birey üzerindeki etkisi; bedensel yapı ve sosyal çevrenin bu süreçteki yeri ayrıntılı biçimde ele alınır. Böylece Topçu, dini tecrübenin yalnızca akıl ve inanç değil, aynı zamanda psikolojik ve toplumsal boyutları olduğunu ortaya koyar.

İslam ve İnsan: Mevlâna ve Tasavvuf, modern İslam toplumlarının içinde bulunduğu manevî buhranlara ışık tutan, derinlikli bir analiz sunan ve çözüm önerileri geliştiren özgün bir eserdir. Nurettin Topçu, bu kitapla birlikte, İslam'ın özünü oluşturan ahlâkî değerlerin zamanla unutulmuş olduğu bir dönemde, tasavvufun bu değerleri yeniden ihya edecek yegâne kaynak olduğunu savunur. Ona göre tasavvuf, hem bireysel düzeyde nefsin arınması, Allah'a yöneliş ve iç huzurun inşası; hem de toplumsal düzeyde adalet, merhamet ve dayanışma ekseninde yeni bir ahlâk düzeni kurulması açısından vazgeçilmezdir. Mevlâna'nın sevgi ve hoşgörüye dayalı öğretilerini merkeze alan eser, İslam dünyasının manevî bir dirilişe olan ihtiyacını ortaya koyar. Topçu'nun yaklaşımıyla tasavvuf, yalnızca bir dinî gelenek değil; modern insanın bireyselleşme, yabancılaşma ve yozlaşma sorunlarına karşı sunulan güçlü bir ruhsal ve ahlâkî çözüm yoludur. Bu bağlamda eser, yalnızca bir tasavvuf incelemesi olarak değil; bireysel ve toplumsal bir yeniden inşa çabası olarak okunmalıdır.